

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ФРАНЦУСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗАМА СА ЛЕКСЕМОМ „ÂNE“ И СРПСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗАМА СА ЛЕКСЕМОМ „МАГАРАЦ“

Сажетак: У раду је приказана, компаративно-контрастивним приступом, лексичка, семантичка и синтаксичка структура француских и српских фразеолошких израза са лексемом „âne-магарац“. С обзиром на то да је огроман број фразеологизама формиран око ове лексеме, „âne-магарац“ јесте семантичка подлога за многе фразеологизме којима се исказују човекове карактерне и физичке особине, његово сређено и уобличено животно искуство, различита људска стања и емоције, психолошка стања појединаца итд. Приказани су они фразеолошки изрази у француском језику који имају своје еквиваленте у српском језику, као и они који се преводе само описно, што најчешће подразумева додавање елемената који ће вредност израза мање или више модификовати. Фразеологизми су конципирани тако што је прво приказан израз сличне лексичко-семантичке структуре, затим израз сличне лексичке, а различите семантичке структуре, и, на крају, израз различите лексичке, а сличне семантичке структуре.

Кључне речи: фразеологизми, âне, магарац, лексичка структура, семантичка структура, синтаксичка структура

У француском језику супстантив „âne-магарац“ води порекло од латинске речи „asinus“ која потиче из X века.

Лексема „âne-магарац“ се у оба језика дефинише као „домаћа товарна животиња из породице коња, велике главе, дугих ушију и дугог репа“ (Le Nouveau Littré 2007: 82; Речник српског језика 2007: 665). У пренесеном значењу, још у грчко-римској традицији, „âne-магарац“ је симбол глупости, тврдоглавости, медиокритета, понекад и вулгарности (Reu 2007: 22). На основу теорије Александра Белића о правим именицама, именица „âne-магарац“ има следећи збир особина: двоумљење, неодлучност, незнање, неспретност, вика, кривица, претенциозност, задртост, безвредност, бескорисност, наopakост, жртва, имбецилност, разјареност, недоказаност, неразумност, злостављање, непослушност, подмуклост, издржљивост, упорност, наивност, незаинтересованост, озбиљност, површноста. Ова животиња, такође, заузима посебно место и у библијским текстовима Старог и Новог Завета:

Петар Скок, истакнути лингвиста и етимолог, подвлачи да је именица „магарац“ балканска реч грчког порекла која је у српском језику званично почела да се употребљава у XVI веку у значењу „товар“. Тај грчки назив је такође прекрајање, посебна врста преводница од арапске речи „*homar*“ и „*sagmarius*“ (самар) које је заступљено у романским језицима и може се сматрати грчко-латинским преводом арапске речи. Ради се дакле о медитеранским преведеницама, што је и природно јер је „магарац“ медитеранска животиња за пренос (Скок 1972: 351–352). Од именице магарац у српском језику изведене су следеће речи: придев **магарећи**, придевски топоним **Магарево**, именице **магаренце**, **магарад**, **магарадија**, **магарење**, **магарчић**, **магариња**, **магарица**, **магарчица**, **магаричар**¹, глагол **намагарчити**².

У француском језику постоји велики број речи из разговорног језика и жаргона које имају исто значење као супстантив „âne-магарац“: **baudet**, **grison**, **épongi**, **roussin d’Arcadie**³, **courssier**, **bourrique**, **Maître Aliboron**⁴.

Ex.(...) „*L’ânier qui tous les jours traversait ce gué là,
Sur l’Âne à l’éponge monta,
Chassant devant lui l’autre Bête*“ (La Fontaine 2004 : IV, 5).

Пр.(...) „ Али сељак, који је сваког дана прелазио реку,
На том месту узјаха **магарца** који је носио сунђере,
Па потера испред себе онога другога“ (Лафонтен 2009: 10).

Ex. „**Du Baudet**, en cette aventure,
On lui fit porter la voiture,
Et la peau par-dessus encore“ (La Fontaine 2004: 5).

Пр. „Сад је коњ теглио цео терет
И приде још и **магарећу** кожу“ (Лафонтен 2009: 23).

Ex. „*Un ânier, son sceptre à la main
Menait en Empereur romain
Deux Courssiers à longues oreilles*“ (La Fontaine 2004: 5).

Пр. „Један сељак, са штапом у руци,
Терао је достојанствено, као какав римски цар,
Два дугоуха **магарца**“ (Лафонтен 2009: 10).

¹ Биљка „*quercus pubescens varietas wild*“ (Скок 1972: 351–352).

² Основно значење глагола је „називати кога магарцем“ док у пренесеном значењу овај глагол има пејоративну вредност „преварити, насамарити“ (Скок 1972: 351–352).

³ Због свог несносног њакања, магарцу је, у шали, наденуто име Аркадијски славуј. Аркадија је, иначе, планинска област на Пелопонезу која је позната по пастирским обредима и чувена по магарцима (Le Grand Robert électronique 2005–2006).

⁴ Име арапског филозофа које је постало симбол глупости, па га је зато Лафонтен искористио у својим баснама као синоним за лексему „âne-магарац“ (Лафонтен 1989: 415).

Ех. „(...) *Сamarade **Épongi**er⁵ prit exemple sur lui,
Comme un mouton qui va dessus la foi d'autrui*“ (La Fontaine 2004: 10).
Пр. „(...) Онај други **магарац** је пожелео да следи његов пример,
Као што овце слепо следе једна другу“ (Лафонтен 2009: 11).

Ех. „*Voilà mon Âne à l'eau, jusqu'au col il se plonge,
Lui, le Conducteur, et l'Éponge.
Tous trois burent d'autant : l'Ânier et le **Grison**“
Firent à l'éponge raison.
Celle-ci devint si pesante,
Et de tant d'eau s'emplit d'abord,
Que l'Âne succombant ne put gagner le bord*“ . (La Fontaine 2004: 10).

Пр. „И наш магарац упаде до гуше у воду,
а и његов газда и сунђери.
Сви се они напише воде,
а сунђери се толико натопише и отежаше
да преоптерећени **магарац**
није могао да изађе на обалу“ (Лафонтен 2009:11).

Ех. „*Cher compagnon, baisse-toi, je te prie ;
Je prendrai mon dîné dans le panier au pain.
Point de réponse, mot; **le Roussin d'Arcadie**
Craignit qu'en perdant un moment,
Il ne perdît un coup de dent*“ (La Fontaine 2004: 17).

Пр. „Деде, болан, клекни,
Један тренут чекни,
Да из корпе узмем који комад хлеба“.
Ал ни једне речи. **Аркадијски сивац**
Штује своје време, мени да ако стоји
Залогате мање мораће да броју“ (Лафонтен 1958: 116).

Ех. „*Le Baudet n'en peut plus, il mourra sous leurs coups.
Hé quoi, charger ainsi **cette pauvre Bourrique***“ (La Fontaine 1989: 70).
Пр. „**Маграц** балдисо, црћи ће без шале!
Товаре га тако, знају ли за бога“ (Лафонтен 1958: 46).

Ех. „*Tandis que coups de poing trottaient,
Et que nos champions songeaient à se défendre,
Arrive un troisième larron
Qui saisit **Maître Aliboron***“ (La Fonatine 1989: 64).
Пр. „И песница поче јуначки да грува.
И док су се они тако сложено тукли,

⁵ Лафонтен објашњава да се ради о лексеми шљивог карактера коју је он сам измислио алудирајући на магараца (Лафонтен 1989: 10).

*Делили чуваре, чупали се, вукли,
Трећа хуља стиже и **магараца** диже*" (Лафонтен 1958: 28).

На основу датих примера може се закључити да у српском језику не постоје друге синонимне речи из жаргона и разговорног језика које имају исто значење као лексема „магарац“, као што је то случај у француском језику.

У наставку овог рада ћемо такође показати да лексема „âne-магарац“, има и специфичну употребу у области ботанике, грађевине, ковачког заната и оружарства.

Изрази сличне лексичко-семантичке структуре

Âne de Buridan⁶ – Буриданов магарац (неодлучна особа, онај који се много двоуми).

Ex . „*Encore ces derniers mots de la silence morale ne sont-ils guère que l'exclamation de Pyrrhon restant entre le bien et le mal, **comme l'âne de Buridan** entre deux mesures d'avoine*“ (Balzac 1971: 124).

Пр. „Уосталом, ове последње речи моралне науке нису ништа друго до узвик Пирона, неодлучна између добра и зла, као **Буриданов магарац** између две мерице овса“ (Балзак 1975: 73).

Лексема „âne-магарац“ у датом фразеологизму поседује особину „двоумљења“.

Према типу структуре, израз припада номиналној групи.

Bête comme un âne⁷ \être âne- а) глуп као магарац, б) бити магарац .

Ex.1 „**Je suis Âne**, il est vrai, j'en conviens, je l'avoue ;
Mais que dorénavant on me blâme, on me loue“ (La Fontaine 1989: III, I).

Пр.1 „А млинар ће на то: „**да сам ја глуп био и магарац да сам, јесам, то признајем, Ал отсад на светско мишљење не дајем**“ (Лафонтен 1958: 46).

Супстантив „âne-магарац“ у приказаном фразеолошком изразу има следећи збир особина: „глупост“, „незнање“.

Када је реч о синтаксичком устројству, француски фразем и његови српски еквиваленти чине део компаративних израза.

У сва четири наведена примера, глаголска радња је исказана презентом.

⁶ Жан Буридан је био филозоф који је живео у XIV веку. За време својих предавања, у разговору са ученицима о појединим филозофским тезама, употребио је чувени пример магарца. Требало је замислити магарца који је подједнако био удаљен од кофе са водом и од пласта сена. Пошто је и гладан и жедан, не може да се одлучи да ли ће прво утолити жеђ или глад. Двоумећи се, није се померао са места. Хоће ли умрети од жеђи или од глади? Оба одговора су могућа, али због своје неодлучности, несрећни магарац је угиנוу (Weil-Rameau 2007: 132).

⁷ Овакви компаративни изрази, са поредбеним везником **comme**, користе се као придевске допуне, а лингвисти их најчешће називају „стереотипским обрасцима с интензивном вредношћу“ (Уп. M. Riegel et autres, *Grammaire méthodique du français*, стр. 363).

Beau trio de Baudets – магарећи трио⁸.

Ех. „*Nicolas au rebour ; car quand il va voir Jeanne,
Il monte sur sa bête; et la chanson le dit.*

Beau trio de Baudets“ (La Fontaine 1989: III, I)

Пр. „*Баш сушта супротност оне песме наше*

Ника пошо Жани и магарца јаше

*Е баш необичан **магарећи трио**“* (Лафонтен 1958: 46).

Супстантив „âne-магарац“ у наведеном фразему поседује особину „имбецилности“.

Израз је настао метафоричним путем и у оба језика је исказан у виду номиналне групе.

Brider l'âne par la queue⁹ – одостраг магарца зауздати (радити нешто наопако, невешто, неспретно).

Ех. „*Mais de quelle brutalle stupidité lui peut venir un si grossier aveuglement ?
Il lui faut **brider l'âne par la queue**“* (Montaigne 1967: 27).

Пр. „*Од које ли му животињске тупости може потицати та груба
заслепљеност? Ваља му **одостраг магарца зауздати**“* (Монтењ 1967: 27).

Супстантив „âne-магарац“ се у датом изразу одликује „неспретношћу“.

Глагол фразеологизма „**brider**-тимарити, чешати“ у српском језику добија пренесено значење: „зауздати“.

Према типу структуре, фразеологизам спада у глаголске изразе.

Crier, gueuler, beugler comme un âne¹⁰ – драти се као магарац.

Ех. „*Quelquefois, un lion venait qui mangeait un âne; alors, tous les ânes se
sauvaient **en criant comme des ânes** mais le lendemain ils n'y pensaient plus et
recommençaient à braire, à boire, à manger, à courir, à dormir...“* (Prévert 1963: 165).

Пр. „*Понекад би наишао лав и појео неког магарца; онда би се сви други ма-
гарци у бекство дали и **као магарци би се драли**, али сутрадан већ не би мисли-
ли на то и опет би њакали, пили, јели, трчали, спавали...“* (Превер 2002: 330).

Именица „âne-магарац“ у приказаном фразеологизму поседује особине „урликања“ и „драња“.

Значење глагола датог фразема „**crier, gueuler** је адекватно транспоновано у српски језик: „драти се, викати“.

⁸ У српском језику чешће су у употреби изрази „глупак до глупака“ и „будала до будале“ који имају различиту лексичку, а сличну семантичку структуру.

⁹ Durnon 1986: 34. Варијанте поменутог израза су следеће: „**égorcher l'anguille par la queue; brider son cheval par la queue; mettre la charrue devant les boeufs**“. Монтењ је као синоним навео Лукрецијев израз: „**qui capite ipse suo instituit vestigia retro** – он који је наумио да иде натрашке и гледа уназад“ (нав. дело: 27).

¹⁰ У француском језику се, осим поменутих фразеологизама, користе и други изрази који имају исту семантичку, а различиту лексичку структуру: „**gueuler comme un putois** – драти се као твор, **crier comme un sourd** – драти се као глув, **hurler à tue-tête** – викати из мозга, драти се из све снаге (Милосављевић 1994: 148).

По типу структуре, фразеологизам припада групи компаративних израза.

Crier haro sur le baudet (âne)¹¹ – повикати „ћукша“ на магарца (јавно исказати негодовање према некоме, дићи хајку на некога).

Именица „âne-магарац“ у наведеном фразеолошком изразу поседује особине „неправде“ и „кривице“.

Глагол фразеологизма „**crier**-викати, повикати“ је у оба примера у аористу и на адекватан начин је транспонован у српском еквиваленту. Лексема „**baudet**-магарац“ је у српском адеквату преведена речју „сивац“.

Када је реч о синтаксичком устројству, фразем спада у глаголске изразе.

L'âne chargé de reliques –магарац носи мошти¹² (претенциозна, смешна особа).

Именица „âne-магарац“ у наведеном фразему садржи особину „претенциозности“.

Израз је исказан у облику номиналне групе у француском језику, а у српском примеру је дат у виду просте реченице.

L'âne vêtu de la peau de lion¹³ –магарац у лављој кожи.

Лексема „âne-магарац“ у датом изразу има особину „лукавства“.

По типу структуре, фразем је номинална група.

Oreilles d'âne¹⁴ –магареће уши (клемпаве, дуге уши).

Лексема „âne-магарац“ у датом фразеологизму поседује особине „глупости“ и „незнања“.

По типу структуре, фразеологизам је номинална група.

Passer pour un âne –сматрати кога магарцем.

Супстантив „âne-магарац“ у приказаном фразеолошком изразу има особину „глупости“.

Глагол фразема „**passer**-проћи, провести, пролазити“ у српском језику добија значење „сматрати“.

Фразеологизам је у оба језика глаголски израз.

¹¹ Како подвлачи Вижери, израз представља алузију на Лафонтенову басну „Животиње болесне од куге“ и на метафоричан начин исказује приписивање кривице и одговорности некоме коме уопште то не припада. Лексема „**haro**“ је, на пример, у Нормандији имала статус правног термина: било ко је на улици могао повикати „**haro**“ чим би желео некога сместити иза браве (Вижери 2004: 15).

¹² Лафонтен је ову басну преузео од Езопа (Вижери 2004: 5). У српском језику наведени израз, у фигуративном смислу, може означавати надобудну и подругљиву особу.

¹³ Алузија на Лафонтенову басну која носи истоимени назив. У метафоричном смислу, израз означава плашљивца који се куражи (Вижери 2004: 5).

¹⁴ Према легенди, Аполон је краљу Мидасу начинио магареће уши зато што је краљ био незналица (Вижери 2004: 7). Бошко Милосављевић, међутим, бележи да „магареће уши“ у српском језику означавају „савијене углове на странама неке књиге“ (Милосављевић 1994: 262).

Têtu, entêté comme un âne¹⁵ – тврдоглав, задрт као магарац.

Ex. „*L'obstination et ardeur d'opinion est la plus sûre preuve de bêtise : est-il rien certain, résolu, dédaigneux, contemptatif, grace, sérieux, comme l'âne?*” (Montaigne 1966: 345).

Пр. „Тврдоглавост и задртост у мишљењу је најпоузданији доказ глупости. Је ли ико постојанији, одлучнији, презривији, замишљенији, свечанији и озбиљнији **од магарца?**” (Монтењ 1967: 357).

Реч „âne-магарац“ у наведеном фразему садржи особине „задртости“ и „тврдоглавости“.

У оба примера, изрази су поредбеног типа.

Tirer des pets d'un âne mort¹⁶ – извличити прдеж из цркнутог магарца, из мртва кењца (покушати нешто немогуће)¹⁷.

Ex.1 „*Je vis un jeune alchimiste lequel artificiellement tirait des pets d'un âne mort*” (Rablais 1978: 334).

Пр.1 „*Видех једног младог алхемичара како вештачки извучи прдеже из цркнутог магарца*” (Рабле 2000: 263).

Ex.2 „*Et ne fut possible de tirer de lui une parole, non plus qu'un pet d'un âne mort*” (Rablais 1978: 66).

Пр.2 „*И ниси могао извући из њега ни једну једину реч, као ни из мртва кењца прдеж*” (Рабле 2000: 66).

Лексема „âne-магарац“ у наведеном изразу има особину „безвредности“.

У оба примера, глагол фразема „**tirer**“ је у српском језику адекватно транспонован. У првом примеру, у француској фразеолошкој варијанти, глагол „**tirer**“ је у имперфекту док је у српском језику преведен презентом с обзиром на то да у француском језику имамо слагање времена. У другом примеру, у оба језика, глагол „**tirer**“ је у инфинитиву.

Када је реч о синтаксичком устројству, фразем чини део глаголских израза.

Tondre les ânes pour y trouver toison de laine – стрићи магарад због вуненог руха¹⁸ (радити нешто наопако, непродуктивно, бескорисно).

¹⁵ У француском језику се, осим наведеног фразеологизма, користе и изрази: „**têtu comme une mule, comme une bourique** – тврдоглав као мазга, као мула“.

¹⁶ Како објашњава Ален Ре, првобитна форма овог фразеологизма је гласила: „**on tirerait plutôt un pet d'un âne mort qu'un sou de sa bourse**“ и означавала „огавну шкртост“, односно, нешто што је немогуће урадити. Код Раблеа, облик „**tirer des pets d'un âne mort**“, у првом примеру, задржава општи смисао „покушати немогуће“, а у другом, вредност датог израза је „**on ne peut faire parler celui qui refuse de le faire** – не можемо натерати некога да говори ако он то не жели“, односно, „не можемо извличити некоме речи клештима из уста“ (Рабле 1978: 66).

¹⁷ У српском језику, осим наведеног еквивалента, користе се и други фраземи који имају исту семантичку, али различиту лексичку структуру: „тражити ватре на лањском огњишту“, „тражи у циганке кисела млијека“, „тражи у јајету длаку“ (Караџић 1985: 283).

¹⁸ У српском језику се као семантички еквивалент користи и фразем „мусти јарца у решето“ (Речник српског језика 2007: 500).

Ех. „*Autres tondaient les ânes, et y trouvaient toison de laine...*“ (Rablais 1545: 333).

Пр. „Неки **стрижу магарад** и долазе до одличног вуненог руна“ (Рабле 2000: 262).

Именица „âne-магарац“ у приказаном фразеологизму поседује особине „бескорисности“ и „безвредности“.

Семантичка структура глагола „**tondre**“ и „**trouver**“ у француском фразеологизму је идентична семантичкој структури глагола „стрићи“ и „доћи до нечега“ у српском фразеолошком изразу. У француском примеру запажамо да су оба глагола у имперфекту, а у српском су преведена презентом с обзиром на то да у француском језику долази до слагања времена.

Када је реч о синтаксичком устројству, фразеологизам је дат као глаголски израз.

Appeler quelqu'un des ânes – називати некога магарцем (називати га глупаном, тупаном, незналицом, омаловажавати, ниподаштавати га).

Ех. „*Ces animeaux ne sont pas bons à manger, leurs cris sont désagréables, leurs oreilles ridiculement longues, ils sont sûrement stupides et ne savent ni lire ni compter, nous les appellerons des ânes parce que tel est notre bon plaisir et ils porteront nos raquets. C'est nous qui sommes les rois, en avant*“ (Prévert 1963: 167).

Пр. „Ове животиње нису добре за јело, њихови гласови су непријатни, уши су им смешно дугачке, сигурно су глупи и неписмени, не умеју ни да рачунају, **назваћемо их магарцима**, јер таква је наша добра воља, носиће наше терете. Ми смо господари, напред“ (Превекер 2002: 331).

Супстантив „âne-магарац“ у наведеном фразеолошком изразу садржи особине „глупости“, „имбецилности“ и „понижења“.

Глагол фразема „**appeler**–звати, називати“ у српском еквиваленту не мења значење.

Фразем спада у глаголске изразе.

Charger de coups qqn comme un âne de bois – ударати некога као дрвеног магарца.

Ех. „*Laquelle parole entendue, se retournèrent arrière les ennemis, et, voyant que là n'était que le moyene qui faisait cet esclandre, le chargèrent de coups comme on fait un âne de bois; mais de tout rien ne sentait, quand ils frappaient sur son froc, tant il avait la peau dure*“ (Rabelais 1965: 343).

Пр. „Чувши то, непријатељи се сви окренуше па видећи да сав тај русвај долази само од једног јединог калуђера, **почеше лупати по њему као што се лупа дрвен магарац**. Али тај баш ништа није осетио, чак и кад би га дохватили по мантији, толико му је кожа била тврда“ (Рабле 2000: 127).

У наведеном фразему „âne-магарац“ поседује збир следећих особина: „злостављање“ и „жртва“.

Глагол „**charger**–натоварити“, који је у француском фразему у аористу, у српском преводном еквиваленту постаје глагол „лупати“ који стоји у инфинитиву.

По типу структуре, фразем чини део компаративних израза.

Espèce d'âne¹⁹ – глупи магарче!

Ех. „*Oui, Messieurs, un lourdaud, un animal, un espèce d'âne.*

Que l'on m'amène un âne, un âne renforcé (...)“ (La Fonatine 2004: VI, 19).

Пр. „*Да, господо, **глупог магарца** ми дајте, од њега ћу славног прелата да створим*“ (Лафонтен 1958: 19).

У наведеном изразу реч „âne-магарац“ има особине „глупости“ и „имбецилности“.

У француском и у српском примеру, фразем је приказан у виду номиналне групе.

Etre comme un âne qui a au cul un taon de Junon – бити као магарац коме се обад забио у стражњицу (јурити ко без главе, јурити тамо, амо, јурити у паници).

Ех. „*Et comme vous voyez un âne, quand il a au cul un taon de Junon ou une touche qui le pique, courir ça et là sans voir ni chemin jettant sa charge par terre, rompant ses freins et rênes sans respirer et prendre repos (...)* ainsi fuyaient ces gens sans savoir pourquoi“ (Rabelais 1965: 347).

Пр. „*Па као што магарац коме се обад забио у стражњицу и коље га јури тамо-амо, не зна пута ни путишта, збацује товар на земљу, гризе жвале и дизгине, нема мира ни станка, не зна шта га води, јер ништа не види шта управља њиме, тако су и ови људи бежали бесвесни, незнајући зашто и од кога беже, гоњени страхом неким паничним који им се појавио у души*“ (Рабле 2000: 129).

У приказаном фразеологизму именица „âne-магарац“ садржи особину „разјарености“.

Глаголски израз „**avoir au cul** – имати у гузи“ је у српском фразеолошком еквиваленту преведен глаголским изразом другачије лексичке структуре: „забити у стражњицу“. У француском примеру, глагол **avoir** је у презенту, у 3. лицу једнине, док је његов српски адекват, глагол „забити“, у перфекту.

По типу структуре фразеологизам припада групи компаративних израза.

Etre comme un grain de millet en la gueule d'un âne – бити као зрно проса у магарећим чељустима (бити сићушан, мали у односу на некога или нешто).

По типу структуре фразеологизам је дат као компаративни израз.

Etre comme un âne sans cropière – бити као магарац без кускуна (немати никакву вредност).

Ех. „*Une ville sans cloches est comme un aveugle sans bâton, un âne sans cropière, et une vache sans sonnettes. Jusqu'à ce que nous les ayez rendues, nous ne cesserons de crier après vous comme un aveugle qui a perdu son bâton, de*

¹⁹ Le Grand Robert électronique de la langue française 2008: уп. âne. У српском разговорном језику, као семантички еквиваленти чешће се користе изрази другачије лексичке структуре: „звекане“ и „тупане“.

brailler comme un âne sans cropière, et de bramer comme une vache sans sonnettes" (Rabelais 1965: 177).

Пр. „Град без звона то ти је што и слепац без штапа, овца без руна, **магарац без кускуна**, крава без меденице. Док нам не вратите звона, драћемо се на вас као слепац који је обештапљен, њакаћемо као магарац обескускуњен, рикаћемо као крава обемеденичена“ (Рагле 2000: 77).

У датом фразему лексема „âne-магарац“ има особину „безвредности“. Фразем је, по типу структуре, компаративни израз.

Etre irraisonnable comme un âne – бити неразуман као магарац.

Ех. „*Regardez l'âne Messieurs, c'est un animal irraisonnable et vous ne pouvez pas le raisonner*“ (Prévost 1963: 180).

Пр. „Погледајте **магараца** господо, **та животиња је неразумна** и Ви је не можете уразумити“ (Преврер 2002: 345).

Лексема „âne-магарац“ у изразу поседује збир следећих особина: особину „неразумности“ и „недоказаности“.

По типу структуре, фразеологизам је компаративни израз.

Etre geigné comme un âne sanglé – бити мучен као стегнути магарац.

Ех. „*Et après ces paroles, il se promènera un tour ou deux par la salle, pensant bien profondément comme l'on pouvait estimer car il geignait comme un âne qu'on sangle trop fort pensant qu'il fallait à un chacun faire droit, sans varier ni accepter personne*“ (Rabelais 1965: 191).

Пр. „После тих речи прошета се неколико пута двораном, задубљен у тешке мисли, како се то могло оценити, **јер је стењао и мучио се као магарац кога су сувише стегли**. Мисли он и премишља да има свакоме да пресуди по правди, да ништа не мења и никога не повлашћује“ (Рагле 2000: 209).

У приказаном фразеологизму термин „âne-магарац“ садржи особину „жртве“.

Глагол фразема „**geigner**–мучити“ који у француском примеру стоји у имперфекту, у српском језику је преведен на одговарајући начин, перфектом глагола несвршеног вида с обзиром на то да се имперфекат у српском језику, у другој половини XIX века, у потпуности повукао пред перфектом и да га углавном налазимо код писаца који негују класичан језик српске књижевности.²⁰

Фразеологизам је по типу структуре компаративни израз.

Hennir comme un âne – њакати као магарац (викати из свег гласа, правити несносну буку).

Ех. „*Oui ! Elle sautait sur son sabot de fer; elle hennissait comme un âne*“ (Flaubert 1849: 84).

Пр. „О, да! Скакала је на својим гвозденим копитама; **њакала као магарац**; јурила преко стена“ (Флобер 1964: 63).

²⁰ Уп. Н. Крстић, *Наполеон Бонапарта Александра Диме у преводу Љубомира Ненадовића*, стр.181.

Лексема „âne-магарац“ у датом фразеолошком изразу поседује особине „викања“ и „драња“.

Фразем је исказан у виду компаративног израза.

Maître Baudet – магарче глупи!

Ех. *„Quelqu’un vit l’erreur, et lui dit :*

Maître Baudet, ôtez-vous de l’esprit

Une vanité si folle“ (La Fontaine 1989: 165).

Пр. **„Магарче глупи, стој!**

Неко заблуду виде:

И такав став не иде“ (Лафонтен 1958: 75).

Именица „âne-магарац“ у приказаном фразему има особине „имбецилности“ и „глупости“.

По типу структуре, фразем је номинална група.

Ne pas avancer comme l’âne gris – укопати се као сиви магарац²¹.

Ех. *„Vous savez l’âne gris, l’âne gris qui refuse d’avancer parce que soudain il a décidé qu’il n’avancerait pas d’un pas...“* (Prévert 1963: 179).

Пр. *„Знате сивог магарца, оног магарца који се одједном укопа јер је одједном одлучио да се неће померити ни корак...“* (Превер 2002: 344).

Лексема „âne-магарац“ наведеном изразу поседује особину „тврдоглавости“.

Фразем је компаративни израз.

C’est un âne²² – прави је магарац!

Термин „âne-магарац“ садржи особине „глупости“ и „незнања“.

Couple d’âne²³ – као два магарца.

Супстантив „âne-магарац“ у датом фразеологизму поседује збир следећих особина: особину „глупости“ и „имбецилности“.

Када је реч о синтаксичком устројству, фразем припада номиналној групи.

Qu’il est âne²⁴ – прави је магарац!

Реч „âne-магарац“ у приказаном фразеолошком изразу поседује особину „глупости“.

Лексема магарац у француском изразу врши функцију атрибута, а у српском функцију атрибутивног предикатива.

²¹ У нашем језику као семантички еквивалент чешће се користи фразем „не мрднути ни макац“ који има другачију лексичку структуру.

²² Вижери 2004: 4.

²³ Le Grand Robert électronique de la langue française 2008: уп.âne. У српском језику, као семантички еквиваленти наведеном изразу, користе се фраземи другачије лексичке структуре: „као две будале“ и „буд их бог даде како их састаде“ (Караџић 1985: 65).

²⁴ Le Grand Robert électronique de la langue française 2008: уп. âne.

Quel âne²⁵ – какав магарац!

Именица „âne-магарац“ у наведеном фразему поседује особине „глупости“ и „незнања“.

По типу структуре, израз чини део номиналне групе.

Изрази сличне лексичке, а различите семантичке структуре

Bonnet d'âne²⁶ – магарећа капа.

Ex. „*Il n'y a qu'un bonnet d'âne à mettre sur la tête d'un savant qui croit savoir bien ce que c'est que la durté, cohérence, etc.*“ (Voltaire 1925: 240).

Пр. „*Ништа нам друго не преостаје него да на главу неког паметњаковића ставимо **магарећу капу** који мисли да све зна о грубостима, повезаностима, итд.*“ (Волтер 1958: 224).

Супстантив „âne-магарац“ у наведеном изразу садржи збир следећих особина: „непослушност“ и „лењост“.

По типу структуре, фразем је номинална група.

Demander de la laine à un âne²⁷ – од магарца вуну тражити (тражити некоме нешто што нема).

По типу структуре, фразем је глаголски израз.

Le coup de pied de l'âne (donner) – магарећи ударац²⁸ (мучки напасти, задати немилосрдан ударац).

Лексема „âne-магарац“ у наведеном фразеологизму има особину „подмуклости“.

Глагол фразеологизма „**donner**–дати, задати“ у српском примеру је адекватно транспоновано.

Када је реч о синтаксичком устројству, фразем припада номиналној групи.

Chanter la chanson des ânes – певати магареће песме: бити у своме свету²⁹.

Ex. „*Et les ânes font les drôles, ils se roulent dans l'herbe en agitant les pattes, ils chantent la chanson des ânes et puis, histoire de rire, ils poussent les hommes pour les faire un tout petit peur tomber par terre*“ (Prévert 1963: 166).

²⁵ Исто.

²⁶ Реч је о капи украшеној роговима од папира која служи за понижавање лење и непослушне деце у школи (Rey 2007: 23).

²⁷ Вижери 2004: 5. У нашем језику фреквентнији су следећи изрази „од јалове краве млијеко тражити“ и „од слепца тражити очи“ (Караџић 1985: 218).

²⁸ Осим горе наведеног еквивалента, у српском језику може се такође чути израз „стар вук, пасја прдачина“ у значењу да се „олош спреда са старим и немоћним“ (Караџић 1985: 264)

²⁹ У српском језику, као еквиваленти наведеном француском фразему, чешће се сусрећу следећи изрази: „бити свој на своме“ и „своја кућица своја слободица, своја кућица своја вољица“ (Караџић 1985: 255).

Пр. „И магарци желе да их забаве, преврћу се по трави, млатарају ногама, **невају магареће песме**, и шале ради, гуркају људе да ови мало падну“ (Провер 2002: 330).

Супстантив „âne-магарац“ у датом фразеолошком изразу има особину „несташности“.

Фразеологизам спада у глаголске изразе.

Etre dans le pays des ânes – бити у земљи магараца³⁰ (окупирати, освојити нечију територију).

Ех. „*Et il n'y a pas cinq minutes que les rois de création sont dans le pays des ânes que tous les ânes sont ficelés comme des saucissons*“ (Prévert 1963: 166).

Пр. „И није прошло ни пет минута како су господари света **у земљи магараца**, а сви магарци су везани као везане вреће“ (Провер 2002: 330).

У приказаном фразеу именица „âne-магарац“ садржи особину „немоћи“. По типу структуре, фразеологизам је глаголски израз.

Se battre pour un âne enlevé – тући се због украденог магараца (борити се за освајање туђе територије).

Супстантив „âne-магарац“ у наведеном изразу поседује збир следећих особина: „безвредност“ „потчињеност“ и „немоћ“.

Када је реч о синтаксичком устројству, фразем је глаголски израз.

Изрази различите лексичке, а сличне семантичке структуре

Contes de peau d'âne – дечије приче, приче за малу децу.³¹

Ех. „*Si Peau d'âne métrait conté*

J'y prendrai un plaisir extrême“ (La Fontaine 1989: 220).

Пр. „Да сам дечије приче слушао

Пресрећан бих тада био“ (Лафонтен 1958: 235).

Глагол фразеологизма „**conter**–приповедати“, који је у француском примеру у плусквм перфекту, у 3. лицу једнине, у српском фразеолошком еквиваленту је преведен глаголом „слушати“ који стоји у перфекту, у 1. лицу једнине.

По типу структуре, фразеологизам је исказан номиналном групом.

En dos d'âne (être)³² – а) магарећа леђа, б) са оштрим луком, на храбат³³; ц) лежећи полицајац.

³⁰ Израз „бити газда у кући“, као семантички еквивалент француском изразу другачије лексичке структуре, најчешће је у употреби у српском језику.

³¹ Реч је о измишљеним причама које су служиле деци као вид забаве. Фразем је алузија на Рерову причу „Магарећа кожа“ чија је јунакиња дуго била одевена у магарећу кожу како би сакрила своју лепоту (Вижери 2004: 8).

³² Dictionnaire de l'Académie française 1838: 335. Израз је званично у употреби од 1469. (Le Grand Robert électronique de la langue française 2008: уп.âne).

³³ Путанец 1957: 33.

Ех. „*C'est avec eux qu'il faudrait bâtir les murailles en les disposant selon une architecture bien symétrique ; mettant les plus grands aux premiers rangs, derrière, en les entassant en forme de dos d'âne, les moyens et au dernier rang les petits*" (Rabelais 2002: 209).

Пр. „Од ње, дакле, зидови да се израде, и то да се удеси добром неимарском симетријом: највеће у први ред, па онда, правећи насип у облику **магарећих леђа** средње и најзад мале-малецне" (Рабле 2000: 216).

Именица „âne-магарац" у датом фразеологизму поседује особину „издржљивости".

По типу структуре, израз је исказан номиналном групом.

Faire l'âne pour avoir du son – а) забадати трн у здраву ногу³⁴, б) правити се Енглеz³⁵ (изигравати будалу у циљу добијања неких повластица и стицања новчане добити).³⁶

Ех. „*Gargantua faisait de l'âne pour avoir du son*" (Rabelais 2002: 51).

Пр. „*Гаргантуа је забадао трн у здраву ногу*" (Рабле 2000: 57).

Термин „âne-магарац" у датом фразеолошком изразу садржи особину „глупости".

Глагол „**faire**–чинити, радити, делати" у српском језику добија значење „забадати". У француском језику глагол „**faire**" је у имперфекту, а у српском језику је преведен глаголом „забадати" који је у перфекту и несвршеног је вида.

По типу структуре, фразем чини део глаголских израза.

Le pont aux ânes³⁷ – а) то зна и ћорава баба, б) Колумбово јаје, лака ствар; ц) смицалица.

Ех. „*O ma muse ! ma Calliope, ma Thalie, inspire-moi à cette heure ! ressure-moi mes esprits, car voici le pont aux ânes de Logique, voici le trébuchet, voici la difficulté de pouvoir exprimer l'horrible bataille qui fut faite*" (Rabelais 1965: 367).

Пр. „О, Музо моја, Калиопо моја, Талијо моја, надахни ме у овај час! Да ми је да се потпуно приберем, јер **ево магарећег моста** за сваку логику, ево клопке, ево тешкоће да изразим каква се језива битка била" (Рабле 2000: 258).

Именица „âne-магарац" у датом фразему има збир следећих особина: „жртва", „подређеност" и „немоћ".

Према типу структуре, француски фразем, други и трећи српски еквивалент, чине део номиналне групе, док је први српски адекват исказан простом реченицом.

³⁴ Фразеологизам такође бележи и Вук Караџић (Караџић 1985: 104).

³⁵ Милосављевић 1994: 85.

³⁶ Овакво значење је наведено у Le Grand Robert électronique de la langue française 2008: уп. Ане.

³⁷ Алузија на мост преко кога су магарац морали да пређу уз употребу силе (Вижери 2004: 6). У ширем смислу, овај израз се користи у геометрији и назив је за „Питагорину теорему".

Passer (sauter) du coq à l'âne – а) пасти с коња на магарца³⁸ (кад коме срећа крене уназад); б) спустити се на нижи положај³⁹; ц) трла баба лан, да јој прође дан⁴⁰; д) глупирати се, зановетати; е) радити бескористан посао⁴¹; ф) причати неповезано, збрда, здола⁴².

У датом изразу глагол „**passer**–проћи, провести“ у српском језику добија значење „глуварити, зановетати, скакати, пасти“.

Када је реч о синтаксичком устројству, фразем је глаголски израз.

Homme à tête d'âne – а) људско тело с магарећом главом: Саваот, отац Ђавољи.

Ех, „*Et l'un d'eux lui montre, derrière une tapisserie, le corps d'un homme terminé par une tête d'âne. Cela représente Sabaoth, père du diable*“ (Flaubert 1849: 49).

Пр. „Један од њих, показује му, иза једне таписерије **људско тело се магарећом главом**. То представља Саваота, оца Ђавоље“ (Флобер 1964: 56).

Фразеологизам је употребљен у негативном контексту.

По типу структуре, израз је номинална група.

Mettre son Âne sur les bancs – оспособити некога, учинити некога способним.

³⁸ На овакво значење наилазимо код Раблеа у „Гаргантуи“ (уп. нав. дело) и код Вука Караџића у његовој збирци пословица (Караџић 1985: 259).

³⁹ Милосављевић 1994: 124.

⁴⁰ Караџић 1985: 284.

⁴¹ Милосављевић 1994: 18. Као синонимни израз, аутор наводи **peigner la girfe**.

⁴² Фуретијер (Furetière) објашњава да је израз првобитно гласио „**coq a l'asne**“ и да је, заправо, реч о прекинутом исказу чији наставак нема никаквих додирних тачака са његовим почетком, као када неко прича о свом петлу, и одједном започиње причу о свом магарцу који, заправо, није ни био предмет говора (Duneton 1990: 236). Менаж (Ménage) истиче да је Клеман Маро у XVI веку (Clément Marot) кумовао оваквом виду изражавања и да је, чак, створио књижевни жанр и написао једну епистолу под именом „**du coq a l'asne**“ која је инспирисала многе песнике да стварају сатирична дела под тим називом. Међутим, Маро није измислио поменути израз зато што се још у XV веку, како истиче Вартбург (Wartburg) појављује форма фразема „**saillir du coq en l'asne**“ која је, чини се, најстарија (Duneton 1990: 237). Клод Дунентон (Claude Duneton) подвлачи да се као логично питање поставља зашто баш петао и зашто баш магарац и да ли је, можда, у питању алузија на неку заборављену причу или обичај? Дунентон подсећа да је у средњем веку постојао празник лудих током кога је магарац, симбол незнања и покварености, одједном постао ведета „са пародијским почастима“ и моментално и члан црквеног хора. С друге стране, истиче Дунентон, петао је симболизовао Исуса Христа, светлост, васкрсење, те се не може никако направити логично поређење између магарца и петла (нав. Дело, стр. 237). Међутим, именица „**âne**“ је све до краја XIII века имала семантичку вредност лексема „**cane**–патка“. Реч је преживела у облику „**bédane/bec d'âne**–глето, дубач, унакрсни секач“ односно „**bec de cane**–клешта; кука; квака. Термин се, како објашњава Дунентон, временом измешао са лексемом, „**asne**–магарац“ у којој се сугласник „**c**“ потпуно изгубио. Дакле, порекло фразеологизма лежи у „неумесном односу“ петла и патке тим пре што је првобитно значење глагола „**saillir=sauter**–заскочити“ гласило „покрити женку“ и оно се очувало и до данашњих дана. Наиме, у сваком кокошару, петао „заскаче“ не само кокошке, већ и патке или ћурке, и обично, не знајући де се снађе, често „оде необављена посла“ (нав. дело, стр. 238). Зато је, сматра лингвиста Дунентон, израз „**saillie du coq en l'âne**“ француским прецима била симбол недостатка кохерентности и недоречености у изношењу идеја (нав. дело, стр. 239).

Лексема „âne-магарац“ у приказаном фразеолошком изразу садржи особину „неспособности“.

Глагол фразема „**mettre**–ставити“ у српском фразеолошком адеквату добија значење „особобити, учинити“.

Када је реч о синтаксичком устројству, оба фразема, у датом примеру, чине део глаголских израза.

Pissat d'âne – бућкуруш.

Ех. „*Dites-donc, espèce de Borgia ! cria-t-il au père Colombe, donnez-nous de la jaune, de votre pissat d'âne premier numéro*“ (Zola 1978: 311).

Пр. „Деде, фајто Борџијска! – викну он чича Коломбу – дајте ми оне жуте, **оног вашег бућкуруша број један**“ (Зола 1976: 257).

„Âne-магарац“ у наведеном фразему поседује особину „безвредности“.

По типу структуре, француски фразем је исказан номиналном групом, а српски еквивалент заједничком именицом.

Âne du moulin⁴³ – жртвени јарац (свалити кривицу на некога).

Реч „âne-магарац“ у датом изразу поседује особине „жртве“ и „кривице“. По типу структуре, фразеологизам чини део номиналне групе.

Banc d'âne⁴⁴ – столарска стега.⁴⁵

Фразем је по типу структуре номинална група.

Bec d'âne⁴⁶ – унакрсни секач, дубац, глето.⁴⁷

Израз, по типу структуре, припада номиналној групи.

Bougre d'âne, tu ne comprendras jamais rien⁴⁸ – мајмун је мајмун, ако ћеш га у какве хаљине облачити⁴⁹ (глупан остаје глупан).

Лексема „âne-магарац“ у приказаном фразеолошком изразу има збир следећих особина: „глупост“, „имбецилност“ и „незнање“.

Cela ne vaut pas le pet d'un âne mort⁵⁰ – то не вреди ни пребијене паре.

Супстантив „âne-магарац“ у наведеном фразему садржи особину „безвредности“.

По типу структуре, француски израз је проста, а српски еквивалент сложена реченица.

⁴³ Vigerie 2004: 6. Као синоним, у разговорном француском језику активно се користи израз „**bouc émissaire**“. У српском језику се, осим наведеног фразема, могу чути и следећи изрази: „ни крив ни дужан, дежурни кривац, крив што је жив, ко је гођ сирац изио, браца Миливоја крв шикала“ (Караџић 1985: 148).

⁴⁴ Trésor de la langue française en 16 volumes: уп. âne.

⁴⁵ Израз припада техничком домену.

⁴⁶ TLF en 16 volumes: уп. âne.

⁴⁷ Путанец 1957: 78. Израз припада техничком регистру.

⁴⁸ Le Grand Robert électronique de la langue française 2008: уп. ane.

⁴⁹ Караџић 1985: 172.

⁵⁰ Rey 2007: 23. Друга варијанта израза гласи: „**ça ne vaut pas un pet de lapin**“.

Chardon aux ânes – чкаљ, чешљуга⁵¹.

Déferrier l'âne⁵² – ићи пешице⁵³.

По типу структуре, фразем је глаголски израз.

De la pisse d'âne⁵⁴ – то не вреди ни пребијене паре.

Супстантив „âne-магарац“ у датом изразу поседује особине „безвредности“ и „бескорисности“.

По типу структуре, француски фразем можемо сврстати у номиналну групу, а српски адекват у просте реченице.

Etre monté comme un âne⁵⁵ – а) бити мушкарчина, б) бити мужеван.

Face, tête d'âne – прави нитков, прави неспретњаковић, смотанко.⁵⁶

Реч „âne-магарац“ у датом фразеологизму поседује особине „неспретности“ и „незнања“.

По типу структуре, фразеологизам је дат у виду номиналне групе.

Herbe aux ânes⁵⁷ – дивљи магарац⁵⁸.

Guide-âne⁵⁹ – а) упутство; б) подметач, фауленцер⁶⁰; ц) подсетник, д) нотес; е) црквени календар; ф) индиго⁶¹.

Il y aura de l'âne – доћи ће до неспоразума⁶².

Лексема „âne-магарац“ у датом фразеолошком изразу садржи збир следећих особина: „глупост“ и „површност“.

Када је реч о синтаксичком устројству, фразем је исказан простом реченицом.

Méchant comme un âne rouge, comme un âne roux⁶³ – а) сматрати

⁵¹ Путанец 1957: 140. Израз припада ботаничкој терминологији.

⁵² Вижери 2004: 7.

⁵³ Исто: 7.

⁵⁴ У француском језику, као синоними, користе се такође и следећи изрази: „**de la crotte de bique, du pipi de chat, de la roupie de sansonnet**“ (Исто: 6).

⁵⁵ Caradec 1998: 7.

⁵⁶ Le Grand Robert électronique de la langue française 2008: уп. âne. Израз спада у блаже псовке и архаичног је типа.

⁵⁷ TLF en 16 volumes: уп. âne.

⁵⁸ Путанец 1957: 592.

⁵⁹ TLF en 16 volumes: уп. âne.

⁶⁰ Путанец 2003: 469.

⁶¹ Trésor de la langue française en 16 volumes 2007: в. guide-âne.

⁶² Вижери 2004: 7.

⁶³ Како сматра Ален Ре, истакнути француски лингвиста, у XV и XVI веку термин „**rouge**“ је значио „**rusé**–лукав, препреден, подмукао“, а такође је значио и „**roux**–риђ“ („риђа стока“ је и данас назив за говече у појединим дијалектима у Француској). Фигуративни смисао фразеологизма произилази из лоше репутације која је у средњем веку била приписивана људима риђе косе (лексема „**roux**“, почев од XIII века, значи „**déloyal**–непоштен, неискрен, нелојалан, неверан“), можда због поређења и асимиловања са речју „**renard**–лисица“ (Rey 2007: 22). С друге стране, реч **roucin**, која је означавала

некога безначајним, безвредним, б) сматрати га јадником, бедником.

Термин „âne-магарац“ у датом фразему има збир следећих особина: „безвредност“ и „бескорисност“.

Француски фразем је компаративни, а његов српски еквивалент глаголски израз.

Mener l'âne⁶⁴ – а) држати некоме свећу (присуствовати неком срамном, безобразном чину); б) бити обманут, насанкан, преварен.

Именица „âne-магарац“ у наведеном изразу има особине „наивности“ и „подређености“.

Глагол фразема „mener–водити“ у српским еквивалентима добија значење „држати, присуствовати, бити“. Лексема „âne“ је у српском примеру супституисана именицом „свећа“.

По типу структуре, фразеологизам је глаголски израз.

Ne pas se trouver dans le pas d'un âne – крије као гуја ноге⁶⁵ (веома тешко некога\нешто пронаћи)⁶⁶.

Лексема „âne-магарац“ у наведеном изразу поседује збир следећих особина: „неспособност“ и „немоћ“.

Глагол фразеологизма „(se) trouver–пронаћи (се)“ у српском изразу добија исто значење.

По типу структуре, француски фразем је глаголски, а његов српски адекват компаративни израз.

Pas d'âne: а) подбјел, врста биљке са угластим и дубоко усеченим листовима и жутиим цветовима која се користи за припремање сирупа против кашља⁶⁷; б) мердевине; ц) штитник кажипрста и шаке приликом руковања хладним оружјем; д) коњска узда⁶⁸.

„cheval de bât–коња осредњег квалитета“ еволуирала је у „roussin“ под утицајем придева „roux“ који од тада носи значење „cheval de poil roux–коњ риђе длаке“. Супстантив „roussin“ је, због губљења своје вредности, претрпео утицај придева „rosse–мрцина, кљусе“ (алудирајући на коње) и искључиво се односио на лоше коње и магарце. Дакле, „un âne rouge“ односно „un méchant âne“ (првобитно значење придева „méchant“ је гласило „misérable–јадно, безвредно, безначајно“) би, истовремено, означавао „безвредну животињу која служи за јахање“ и „подмуклу животињу–un âne traître“. Ален Ре сматра да је фразем базиран на двострукој игри речи чија је заједничка црта „la méchanceté“ (Méchant=médiocre и још méchant; rouge=roux, roussin, médiocre и још méchant, traître). Ова игра речи се односи на магарца као безначајну животињу која служи за јахање. На основу овог објашњења закључујемо да је уобичајена семантичка вредност лексеме „âne-магарац“ (sottise–глупост), изостављен из овог фразеологизма.

⁶⁴ Вижери 2004: 6.

⁶⁵ Караџић 1985: 163.

⁶⁶ Le Grand Robert électronique de la langue française 2008: ур. âne.

⁶⁷ Trésor de la langue française en 16 volumes 2007: в. pas-d'âne.

⁶⁸ Исто. Последња три значења имају посебну употребу у грађевини, технологији, ковачком занату и оружарству.

Passer sous le ventre à l'âne⁶⁹ – водити љубав, имати сексуалне односе. Фразем је употребљен у еротском контексту.

Глагол фразеологизма „**passer**–проћи, провести“ у српском изразу добија значење „водити, имати“.

Када је реч о синтаксичком устројству, фразем спада у глаголске изразе.

Saoul, gris comme un âne⁷⁰ – а) пијан као земља, б) пије као сунђер, као Тудешак⁷¹; ц) пијан Ђуро као и сјекира⁷².

Именица „âne-магарац“ у приказаном фразеологизму поседује особине „неспособности“ и „немоћи“.

Израз је поредбеног типа.

S'en moquer comme un âne d'un coup de bonnet⁷³ – а) не водити бригу ни о чему, б) не водити рачуна, ц) бити индолентан, д) не марити ни за чим; е) брига баби за удова старца⁷⁴, ф) баш ме боли⁷⁵.

Супстантив „âne-магарац“ у наведеном фразеолошком изразу поседује збир следећих особина: „безосећајност“ и „незаинтересованост“.

Глагол фразеологизма „**s'en moquer**-не марити; ругати се“ у српском еквиваленту, поред основног значења, добија и значење „не водити, бити“.

Израз је у француском примеру исказан поредбеном конструкцијом, док прва четири српска еквивалента спадају у глаголске изразе, а пети и шести српски адекват су исказани простом реченицом.

Sérieux comme l'âne qu'on étrille⁷⁶- бити мртав озбиљан.

Термин „âne-магарац“ у датом фразему садржи особину „озбиљности“. Израз је у француском језику поредбеног типа, док је у српском примеру дат као глаголски израз.

Un âne bâti⁷⁷ – а) имбецил, б) звекан, ц) шмокљан; д) преиспољна будала⁷⁸.

Именица „âne-магарац“ у наведеном изразу поседује збир негативних особина.

⁶⁹ Vigerie 2004: 7.

⁷⁰ Као синоним за наведени израз се користи фразеологизам „**saoul comme une bourrique** – пијан као мазга“ (Le Grand Robert de la langue française 2008: уп. âne).

⁷¹ Караџић 1985: 228.

⁷² Караџић 1985: 229.

⁷³ Вижери 2004: 8.

⁷⁴ Караџић 1985: 64.

⁷⁵ Милосављевић 1994: 29

⁷⁶ Алужија на магараца који се тимари (Вижери 2004: 6).

⁷⁷ Некада је овај израз гласио „**fier comme un âne qui a un bât neuf**–горд као магарац са новим самаром“ (Vigerie 2004: 4).

⁷⁸ Милосављевић 1994: 34.

Un âne débâté: а) лакоμισлена, неразборита особа; б) човек који се потпуно подаје женама.

Лексема „âne-магарац“ у датом фразеологизму има особине „површности“ и „тврдоглавости“.

Un âne parmi les singes (être)⁷⁹ – а) наивна, лаковерна особа; б) бити насамарен, преварен, обманут; ц) превари ме у два пута убио га Бог! а превари трећи пут, убио ме Бог⁸⁰.

Реч „âne-магарац“ у приказаном фразеолошком изразу садржи збир следећих особина: „наивност“ и „површност“.

Un grain de miel à la bouche (dans le bec) d'un âne: а) бити похлепан; б) тражити хљеба преко погаче⁸¹, ц) преко мјере никаква добра није.

„Âне-магарац“ у наведеном фразему поседује особине „задртости“ и „тврдоглавости“.

У француском примеру глагол је изостављен док се у српском еквиваленту јављају глаголи „бити“ и „тражити“.

Француски израз је приказан у облику прости реченице у којој је изостављен глагол, док српски фразеологизам чини део глаголских израза.

У овом раду укупно је пронађено **67** фразеологизама са лексемом „âne-магарац“, од којих **27** припада **изразима сличне лексичко-семантичке структуре** или **40,30%** од укупног броја свих фразема са именицом „âne-магарац“. **Шест** фразеолошких израза (**8, 95%**) чине део **сличне лексичке, а различите семантичке структуре**, **34** фразема (**50,75%**) припадају **изразима другачије лексичке, а сличне семантичке структуре**. Изрази који немају свој семантички еквивалент у српском језику нису пронађени.

На основу датих резултата, највећи број израза припада групи **другачије лексичке, а сличне семантичке структуре**.

Већина фразеологизама са лексемом „âne-магарац“ се у оба језика активно користи, укључујући и оне који припадају фамилијарном и жаргонском регистру, док је мањи број француских и српских израза искључиво везан за техничку употребу.

Што се тиче типа структуре фразеолошких израза са лексемом „âne-магарац“, **6** фразема су исказана простом реченицом (**qu'il est âne**–прави је магарац), **27** израза припада номиналној групи (**pissat d'âne**–бућкуриш), **20** фразеологизма можемо сврстати у глаголске изразе (**faire l'âne pour avoir du son** – забадати трн у здраву ногу), **14** фразема чине део компаративних израза (**gris comme un âne**–пијан као земља).

Наше истраживање је показало да је **21** израз са лексемом „âne-магарац“ пронађен у књижевним делима и речницима, **16** фразема је пронађено само у књижевним делима док је **29** фразеологизама пронађено само у речницима.

⁷⁹ Вижери 2004: 7.

⁸⁰ Караџић 1985: 238.

⁸¹ Караџић 1985: 239.

На основу урађене анализе утврђено је такође да у француском језику постоји велики број речи из жаргона које имају исто значење као лексема маграц (**baudet, grison, épongiier, roussin d'Arcadie, courssier, bourrique**) док се у српском језику, на основу пронађених еквивалентних израза, поред именице „магарац“ користи још и синтагма „Аркадијски сивац“ и именица „сивац“.

Наша анализа је показала да супстантив „âne-магарац“, као саставна компонента фразеолошких израза, поседује збир следећих особина: глупост, имбецилност (**un âne bête**–имбецил, звекан, шмокљан; преиспољна будала), несташност (**chanter la chanson des ânes**–певати магареће песме: бити у своме свету; бити свој на своме, своја кућица своја слободица, своја кућица своја вољица;), жртва, кривица (**âne du moulin**–жртвени јарац, дежурни кривац), неспретност (**brider l'âne par la queue**–одострага магарца зауздати, радити нешто наопако), лукавост (**l'âne vêtu de la peau de lion**–магарац у лављој кожи), претенциозност (**l'âne chargé de reliques**–магарац натоварен моштима), безвредност, (**tirer des pets d'un âne mort**–извличити прдеж из цркнутог кењца, на лањском огњишту ватре тражити), бескорисност, (**tondre les ânes pour y trouver toison de laine**: а) стрићи магарад због вуненог руха, б) мусту јарца у сито), непослушност, лењост (**bonnet d'âne**–магарећа капа), наивност, потчињеност (**mener l'âne**–држати некоме свећу, присуствовати неком срамотном, безобразном чину; бити обманут, насанкан, преварен), неспособност, немоћ (**ne pas se trouver dans le pas d'un âne**–крије као гуја ноге, веома тешко некога или нешто пронаћи), унесрећеност, подређеност (**passer (sauter) du coq à l'âne**–пасти с коња на магарца, глупирати се, зановетати; радити бескористан посао), неспособност, немоћ (**saoul, gris comme un âne**–пијан као земља, пије као сунђер, као Тудешак) индолентност, безобзирност, незаинтересованост (**s'en moquer comme un âne d'un coup de bonnet**–не водити бригу ни о чему, не водити рачуна, бити индолентан, не марити ни за чим), тврдоглавост, (**têtu comme un âne**–тврдоглав као магарац).

Табеларни приказ фреквентности збира особина лексеме „âne-магарац“ у француским фразеологизмима и њиховим српским еквивалентима

Збир особина	Фреквентност
1. Глупост	12
2. Безвредност	8
3. Имбецилност	6
4. Незнање	5
5. Немоћ	5
6. Тврдоглавост	4
7. Жртва	4
8. Бескорисност	3
9. Подређеност	3
10. Неспособност	3
11. Наивност	3
12. Површност	3

13. Урликање	2
14. Драње	2
15. Задртост	2
16. Двоумљење	2
17. Неспретност	2
18. Неправда	1
19. Кривица	1
20. Претенциозност	1
21. Лукавство	1
22. Понижење	1
23. Злостављање	1
24. Разјареност	1
25. Неразумност	1
26. Недоказаност	1
27. Неспретност	1
28. Лењост	1
29. Подмуклост	1
30. Несташност	1
31. Издржљивост	1
32. Површност	1
33. Безосећајност	1
34. Незаинтересованост	1
35. Озбиљност	1

Семантичко поље глагола који формирају фразеологизме с именицом „âne-магарац“ је проширено тако да се, осим основних значењских компоненти, јављају и пренесена, односно, метафорична значења глагола: **brider-тимарити, чешати**, у српским фразеологизмима добија значења: „**радити, зауздати**“ (**brider l'âne par la queue**–одострог магарца зауздати, радити нешто наопако). Глагол **passer-проћи, провести, пролазити** се преноси у значењу „**сматрати, важити, глумарити, зановетати, скакати, пасти, водити, имати**“ (**passer pour un âne**–сматрати кога магарцем, будалом; **passer du coq à l'âne**–скакати, пасти с коња на магарца; **passer sous le ventre d'un âne**–водити љубав). **Donner-дати** добија значење „**лупити**“ (**donner le coup de pied de l'âne**–лупити кога немилосрдно). **Faire-радити, делати, чинити, стварати** у српском језику постаје глагол „**забадати**“ (**faire l'âne pour avoir du son**–забадати трн у здраву ногу). **Mettre-ставити** се преноси у значењу „**оспособити, учинити**“ (**mettre son âne sur les bancs**–оспособити, учинити способним). **Mener-водити** у српским еквивалентима добија значење „**присуствовати, држати, бити**“ (**mener l'âne**–држати свећу некоме, бити обманут). **S'en moquer-ругати се** транспонује се у значењу „**не водити, бити**“ (**s'en moquer comme un âne d'un coup de bonnet**–не водити бригу ни о чему, бити индолентан).

Литература

- Balzac, Honoré de. 1971. *La Peau de chagrine*. Paris: GF Flammarion.
- Balzac, Onore de. 1975. *Šagrinska koža*. Beograd: Rad.
- Belić, Aleksandar. 1998. *Opšta lingvistika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Caradec, François. 1998. *Dictionnaire du français argotique et populaire*. Paris: Larousse.
- Dictionnaire de l'Académie française*. 1835. Paris: Le Robert.
- Drašković, Vlado. 1990. *Francusko-srpskohrvatski frazeološki rečnik*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Durnon, Jean-Yves. 2008. *Dictionnaire des proverbes et dictons de France*. Paris: Hachette.
- Duneton, Claude. 2008. *La Puce à l'oreille, anthologie des expressions populaires avec leur origine*. Paris: Le Livre de poche.
- Flaubert, Gustave. 1965. *Les Tentations de Saint Antoine*. Paris: Gallimard.
- Flober, Gistav. 1964. *Kušanja Svetog Antonija*. Beograd: Prosveta.
- Karadžić, Vuk. 1985. *Srpske narodne poslovice*. Beograd: Prosveta, Nolit.
- Krstić, Nenad. 2010. *Napoleon Bonaparta Aleksandra Dime u prevodu Ljubomira Nenadovića*. SANU: Beograd.
- La Fontaine, Jean de la. 1989. *Fables*. Paris: Pocket.
- Lafonten, Žan de. 1958. *Basne*. Beograd: Narodna Knjiga.
- Le Grand Robert de la langue française*. 2008. Paris: Le Robert.
- Le Nouveau Littré volume 1*. 2007. Paris: Garnier.
- Milosavljević, Boško. 1994. *Srpsko-francuski rečnik idioma i izreka*. Beograd: Srpska-književna zadruga-Prosveta.
- Montaigne, Michel. 1823. *Essais*. Paris: Larousse.
- Montenj, Mišel. 1958. *Ogledi*. Beograd: Rad.
- Prévert, Jacques. 1963. *Histoires*. Paris: Gallimard.
- Putanec, Valentin. 2008. *Francusko-hrvatskosrpski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rečnik srpskog jezika*. 2007. Novi Sad: Matica srpska.
- Quemodo, Bernard, Pierel, Jean-Mari. 2005. *Trésor de la langue française informatisé en 16 volumes*. Paris: CNRS.
- Rabelais, François. 1965. *Gargantua*. Paris: Gallimard.
- Rabelais, François. 1964. *Pantagruel*. Paris: Gallimard.
- Rable, Fransoa. 2000. *Gargantua i Pantagruel I*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Rey, Alain, Tomi, Marianne et autres. 2006. *Dictionnaire historique de la langue française, tome 1*. Paris: Le Robert .
- Rey, Alain, Chanterau Sophie. 2007. *Dictionnaire des expressions et locutions*. Paris: Le Robert.
- Riegel, Martin et autres. 2005. *Grammaire méthodique du français*. Paris: Quadrige/PUF.

- Skok, Petar. 1972. *Etimologijski rečnik hrvatskoga i srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Vigerie, Patricia. 2004. *Quand on parle du loup, les animaux dans les expressions française*. Paris: Larousse.
- Voltaire. 1925. *Lettres au rois prusse*. Paris: Gallimard.
- Volter. 1958. *Pisma pruskom kralju*. Beograd: Rad.
- Weil, Sylvie, Rameau, Loui. 2007. *Trésor des expressions françaises*. Paris: Belin.
- Zola, Emile. 1978. *L'Assomoir*. Paris: Gallimard.
- Zola, Emil. 1963. *Trovačica*. Beograd: Rad.

Ivan N. Jovanović

COMPARATIVE ANALYSIS OF FRENCH PHRASEOLOGISMS WITH LEXEME „ÂNE“ AND SERBIAN PHRASEOLOGISMS WITH LEXEME „DONKEY“

Summary: In work, by using the comparative-contrastive approach, lexical, syntax and semantic structure of French and Serbian phraseological expressions is shown with lexeme „âne-donkey“. Due to the fact that enormous number of phraseologisms was formed around this lexeme, „âne-donkey“ is a semantic background for many phrasems by which human character and physical features are expressed, his assorted and incarnated lifetime experience, different human conditions and emotions, psychological conditions of the individuals, etc. Those phraseological expressions in French language which would have there own equivalents in Serbian language are shown as well as those which are being only descriptively translated which most commonly denotes addition of elements which will more or less modify the value of the expressions. Phraseologisms are conceptualized in a way that firstly a preview was given of the expression in similar lexical-semantic structure, hereafter the expression of the similar lexical, but different semantic structure and in the end expression of the different lexical, but similar semantic structure.

Key words: phraseologisms, âne, donkey, lexical structure, semantic structure, syntax structure